

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Galeoti Martii Narniensis De Homine Libri Dvo

Galeottus <Martius>

Basileae, 1517

Cor

urn:nbn:de:hbz:466:1-31834

naturalis historiae, Suspiriosis coctum aliqui & crudum in lacte dederunt.

• COR •

COR ceteris animantibus in medio pectore, homini uero est infra laeuam mamillam. quod quidem in homine, sic ut prius format, ita nouissime moritur. Tradunt etiam ueteres id in homine usque ad quinquagesimum annum crescere, duabus dragmis in annos singulos, & post quinquagesimum ab eo tantum detrahi, & hominem ultra centesimum annum non uiuere defectu cordis, & ut tradidere Aegyptij. Sed cum quidam centesimum annum excessisse legant, astrorum rationi id tribuit. Cordis radices dictae sunt, ubi latius est, & alligat, ubi quoque fibras habet. Inferior uero pars ubi acuminat, mucro cordis appellat. Si cordis igitur radix uergit ad dextram propter caliditatem, dextra utentem facit. Si ad sinistram, sinistrum. Si uero aequo pendet libramentum, aequimanum facit. Et in ipso corde cauernulae, sicuti in cerebro uentres quoque appellantur. Est & membrana quam Latini, quia cordi praetendit, praecordia numero pluratiuo, genere neutro, dixerunt. licet haec membrana, apud ueteres aliquando pro membris interioribus reperiatur, Ouidius primo metamorphoseon, Mollia cinguntur tenui praecordia libro. Interdum pro ore stomachi. Sic enim fit, quia ex loco uicino sumitur denominatio. Sed praecordia graeci φρενας uocant. Haec enim ut diximus cordi praetendunt. Et omnia uiscera principaliora, in membranis propriis ac uelut uaginis inclusit prouides natura. In praecordiis est sedes hilaritatis. Nam legitur traiecta praecordia morientibus gladiatoribus cum risu mortem attulisse.

Cor
Cor ho/
mini in/
fra laeuam
mamillam.
Cor cre/
scit, & de/
crescit.

Mucro
cordis.
Dextri,
aut sini/
stri, aut
ambidex/
tri unde
Ventres
cordis.
Praecor/
dia.

In praecordiis
sedes hila/
ritatis.

s 2 Cuius

Cuius rei non ignarus Persius præcordiorum tactum cum
risu esse, satyrico more monstravit, in eo loco.

Omne uasfer uitium ridenti Flaccus amico
Tangit, & admissus circum præcordia ludit.

Et horum frigiditas hebetiorē facit. Vnde poeta in Georgicis,
Frigidus obstiterit circum præcordia sanguis.

Et Iuuenalis ibi quoque uim ingenij esse satis clare ostendit,

Quod læua in parte mamillæ

Nil salit Arcadico iuueni.

Ibi enim cordis domicilium esse narrauimus. Sed hæc frigi-
ditas quæ hebetem facit, tunc maxime apparet, cum uenæ
non saliant. Salire enim ignei coloris est. Vnde prouidens
natura, præcordiorum materiam tenui membrana compo-
suit, ne animus cuius sedes in corde est, crassitudine obfusca-

retur. Natura (ut ait Plinius) huic certe refertur subtilitas
mentis. In qua re aliquantisper immorandum est, propter

Contra
Seruii &
Vallam.
Mens &
animus
differunt.

Seruii & Laurentij Vallensis mendosam opinionem, putan-
tium animum & mentem idem esse, cum sint longe diuersa.

Et multi in hunc errorem lapsi sunt, quia mens & animus in
eodem loco, id est, in corde consistunt, quæ ratio admodum

puerilis est. Non enim omentum cerebri, & eiusdem uentri-
culos idem uere dixerim, quia in eodem loco, hoc est, cerebro

sunt. aliud enim omentum, & aliud cerebri uentriculus est,
& sic de mente ac animo dicendum est. Esse autem diuersa

Poeta ostendit in primo Aeneidos,

Accipit in Teucros animum, mentemque benignam.

Et in sexto,

Cui mentem animumque

Delius inspirat uates.

Et Terentius, Mala mens, malus animus. Pro diuersis igitur

apud

apud istos, linguæ latinæ obseruantissimos autores, mens & animus ponuntur. Quomodo autem differant, iam declarabimus. Est igitur mens ipsius cogitationis & consilij subtilitas quædam, certæ rationi consentanea. ideo dementes & amentes dicimus, nullo recto consilio utentes, Animus uero est uitæ & uoluntatis fundamētum, & hinc exanimis, & exanimati dicuntur. Plautus in Cistellaria, Exanimor, feror, distrahor, diripior, ita nullam mentem animi habeo. & ubi sum, ibi non sum, ubi non sum, ibi animus est. Idem in Epidico, Pauor territat mentem animi, neq; ubi meas collocem spes. Recte igitur Poeta dixit,

Qua facere id possis, nostram nunc accipe mentem.

Nam si animum dixisset, uoluntatem quidem suam indicasset, sed non cum stabilitate consilij. Aliud enim est dicere, ita in animo est, & ita in cōsilio est. Consilium enim rectum est, cum animus plerumq; fluctuando fallatur, & sine ratione concupiscat. Et sæpe animus est ubi mens non est, sicuti clarissime ostendit Poeta in secundo Aeneid. sic enim Aeneas apud eum loquitur,

Arma amens capio, nec sat rationis in armis.

Sed glomerare manum, simul & concurrere in arcem

Cum socijs ardent animi.

Hoc postremum cupiditatis erat. potest enim animus uelle ac nolle nō absq; recta ratione, sed nō erat hoc consilij. nam recta uelle & cum cōsilio, mentis est propriū. ideo subiunxit,

Furor iraq; mentem

Præcipitant.

Ac si insinuare ueluerit, quod erat superius propositum.

Nec sat rationis in armis.

s ; Nam si

Mens.
Demens
Amens.
Animus.
Exanimis
Exanimatus.

In consilio est.

Nam si id consilio & uera intelligentia fecisset Aeneas, se ipsum non uocasset amentē. Sed quid multis moror, nonne omnes doctissimi & antiquissimi animum ac mentem senterunt esse diuersa. Lucretius quarto,

Tenuis enim natura deum, longeque remota.
Sensibus a nostris animi uix mente uidetur.

Cicero in quarto Tusculanarum, humanus autem animus decerpitus est, ex mente diuina, cum alio nullo, nisi cum ipso deo, si hoc fas est dictū, comparari potest. hic igitur si est ex cultus, & si eius acies, ita curata est, ut nec necetur erroribus, fit perfecta mens, id est, absoluta ratio, quod est idem uirtus.

His uerbis Cicero manifestauit animū ac mentem differre, quandoquidem animus priusquam efficiatur mens, id est, ratio perfecta, & rectum consilium, longo indiget laboris amfra-ctu. Accedit etiam ad hoc, quod quæ sunt uera dogmata, id est, scriptura sacra, de sede, quam in corde diximus, & significatione mentis, hoc quod narrauimus, sentit. Vnde illud dictum est, Dispersit superbos mente cordis sui. Nam cum animo erramus, ueniam uidemur mereri, quoniam ipse catur erroribus. Sed cum mente delinquimus, id est, certo consilio, & uera scientia, tunc non est recursus ad ueniam. Hinc

Mentiri. est illud notum uerbum mentior. Mentiri enim est ex mente, id est, consilio facere. cum enim a ueritate discedimus uolentes, tunc mentiri dicimur, hoc est, ex mente dicere. In malam partem acceperunt, cum homo hoc facit, quoniam ad malum pronus non recte, sed perperam & gratia fallendi, quod mente concepit, enunciat, cum mentiri sit ex mente loqui. Sed in deum non cadit hæc hominis perturbatio. Vnde illud dictum in sacris uidetur, Si Dauid mentiar, quod quidam exponunt,

exponunt, si pro non, ut conditionalis pro negatiua ponatur, quod nusquam apud idoneos occurrit. magis enim placet ut in deo aliud quam in homine, uerbum hoca mente deriuatum insinuet. Nam & alia sunt quae in humanis malam gerunt significationem, & ad diuinitatem relata, inter bona locantur, ut sunt laeuus, insanus, & furor, Nam

Intonuit laeuum, Et,

Insanam uatem aspicias. Dixit poeta, & Claudianus, Iam furor humanos nostro de pectore sensus

Expulit, & totum spirant praecordia Phœbum.

Et ut unde digressi sumus reuertamur, ne uideamur oblitum, quid de hac mente senserit Aurelius Augustinus nono de ciuitate dei, eius uerba audiant. Ipsa igitur mens eorum, id est, pars animi superior, qua rationales sunt, in qua uirtus & sapientia, si ulla eis esset passionibus turbulentis inferiorum animi partium regendis moderandisque dominaretur. Superiorem igitur partem, hoc est, digniorem hic sanctissimus & doctissimus uir, mentem appellauit, qua carere dicit spiritus immundos, de quibus eo in loco mentionem facit. Recte igitur mens deo tribuitur, quod asserit Tullius primo de legibus, de deorum immortalium natura, ratione, potestate, mente, numine. Idem in eodem, Multo etiam magis parent huic caelesti descriptioni mentis diuinæ. De animo & mente satis superque ut arbitror dictum est. A corde quod mentis sedem esse asseruimus. Cordatus dicitur sapiens. Vnde illud, Egregie cordatus homo catus Aelius Sextus.

Hinc uecordes, discordes, concordēs manifestae significationis. Et Recordari pro eo quod est meminisse. Reminisci enim a recordor differt, nam minisci ex prima impositione significat

Quaedam de homine dicta male sonant, de deo, bene.

Recordari. Reminisci.

significat fingere, & formare. Quod ita esse quæ sunt ab eo
 Comminiscor. / composita, demonstrarunt. Nam comminiscor ab eo est.
 Cōmentum. / Vnde commentum pro figmento, ut apud Terentium est.
 Atq; illis commētum placet. Reminisci igitur est refingere,
 id est, iterum formare, & componere quæ lapsa erant. Qui
 igitur reminiscitur iterum in mentem reuocat. Ex qua re ho-
 mo redditur sapientior. & ideo recordatur, hoc est, iterum
 cordatus fit. Reminisci igitur prius est & minus. recordari
 autem est posterius & maius. Et Cordolium, quod Plauti-
 num est, tam notæ significationis & deriuationis est, ut nulla
 egeat declaratione. Vnum nullo pacto omittendum reor,
 quæ sunt pauidiora animalia, ut sunt cerui, & lepores, maio-
 ra corda, Quæ sunt audaciora minora habere, quod etiam
 in homine contingit. Sed cum magno corde dicant aliquan-
 do fortes, non ad magnitudinem uisceris, sed ad uirtutem
 excellentiamq; refertur. Qua etiam ratione dictus magnus
 Alexander, & magnus Pompeius, & magnā Græciam, ex
 quam partem Italiæ, propter eius sublimitatem, Græcorum
 sapientia nuncupauit. COR in extis, quod admirabile est,
 aliquando non repertū est, ut Iulio Cæsari accidit. nam quo
 die ueste purpurea processit, & in sella aurea sedit, sacrifican-
 ti bis in extis defuit. Vnde quæstio magna de diuinatione,
 potuerit ne sine illo uiscere hostia uiuere. an ad tempus ami-
 serit, ut ait Plinius, Et huiusmodi auspicia sine corde, & cum
 caput in iocinore non erat, pestifera uocauit Romanorum
 religio. Cor in homine est, supra quæ enarrari potest, caliditate
 conspicuum. unde continua indiget refrigeratione, & hu-
 miditate perpetua. Refrigerationem quidem affert pulmo,
 & humiditatem præcordia tribuunt. Nam in his tanquæ in
 theca

Auspicia
 pestifera

thea cordis, natura locauit humorem, quo exiccato anhelitus difficultas, uehemensq; palpitatio sub laua mamilla fit. & hominem sic affectum cardiacum uocamus. Cardia em̄ græce latine cor dicitur, nam cardiaco tremor & palpitatio cordis frequenter est, & hoc nō modo ægrotis, sed sanis plerunq; accidit. Huius morbi causa duplex est nimia precordi orum siccitas & superuacuos humor circa finitimas cordis partes coadunatus, sed in utraq; tā contraria causa, semper fere sitis accidit. Vnde non immerito Iuuenalis dixit,

Cardiacum nunq̄ cyathum missurus amico.

Plinius uicesimo tertio Naturalis historiae Cardiacorū morbo, unicum spem esse in uino certum est, sed id dandum nō nisi in accessione censent. Accedit etiam ad hoc q; morbum cardiacum, iecur affectum aut turbatio stomachi efficiunt, quod nulli mirum esse debet, quoniam uiscera sunt quadā cognatione religata, non enim alterū sine alterius detrimento uitiatur, & præsertim cor, quod est totius structuræ cardo & fundamentum. Huius autē cognationis inter uiscera non ignarus Plautus Capadocem lenonem in Curculione ad loquendum introducit, Renes dolent, pulmones distrahuntur cruciatur iecur, radices cordis pereunt, chriæ omnes dolent. Quo sermone ostenditur ruente corde cætera labefactari, nihil enim in isto sermone periculosius, q̄ cum dicitur, radices cordis pereunt. Et ideo tanq̄ ad principaliorē partem respondens ad lenonem inquit, Tum te igitur morbus agit epatarius, cardiaci doloris causam putans a iocinore nasci. Illud quoq; non est prætereundū, Cardiaco morbo aut ueneno interemptos cor cremari non posse, teste Plinio. A corde tristitia, gaudiū, cogitationes & sermo dijs immortalibus

Cardiac⁹
καρδια.

Viscerū
cognatio

A corde
quid pro
cedat.

t bus

bus acceptus. Corde enim numina flectuntur, & optatorum
euenta procedunt. Vnde non iniuria Adriana apud Catu-
lum in hunc sensum locuta est,

Quæ quoniam uere nascuntur pectore ab imo,
Vos nolite pati nostrum uanescere luctum,
Sed qualis Theseus sola me mente reliquit:
Tali mente dea funestet seque suosque
Has postquam mæsto profundit pectore uoces,
Supplicium sauis exposcens anxia factis
Annuit inuito cælestum numine rector.

Cordi est Et cordi est, & Quid cordis, tanquam notos sermones omitti-
Quid mus, cum de cordolio superius dixerimus. Plautus in Poenu-
cordis. lo, Vbi tibi erit cordolium, si quam ornatam melius forte aspe-
Cordoli- xeris. Huius autem significatio tam clara quam deriuatio est.
um, dolorem enim cordis significat, Corculum autem ex ipsa di-
Corculum, minutione cognoscitur. Ab hoc uiscere phrenesis est. Phren-
Phrene- nas enim mentes graeci nuncupant, quarum sedem in corde
sis, praefiniuimus. Sed de phrenesi audiatur Cornelius. Is enim
in iiii. sic inquit, Phrenesis uero cum demum est, cum conti-

Phrene- nua demencia esse incipit. nam æger quamuis sapiat adhuc, tamen
sis perfecta quasdam uanas imagines accipit. perfecta est ubi mens illis
Inops me- imaginibus addicta est. hinc est quod mente captos inopes me-
tis, tis dicimus. Ouidius de remedio amoris,

Quis matrem nisi mentis inops in funere nati
Flere uetet.

inopem mentis dixit, uero priuatum consilio. Esse autem perfectam
quoque phrenesim satis declarat Satyricus dicens,

Cum sit manifesta phrenesis.
Sed quosdam corde hirsuto gigni, & hos fortes atque industri-
os esse

os esse, etiā tacentib⁹ physicis per Aristomanē Messeniū co
 gnoscimus, uirū sūmā audaciæ magnæq; industriæ. qui ter
 centos occidit Lacedæmonios. & ipse uulneratus & captus
 per cauernā euasit. Iterū captus sopitis custodibus, ad ignē
 ut ait Plinius, aduolutus, lora exussit. Tertio hūc captū disse
 cuere Lacedæmonij causa uidendi, & eius cor hirsutū reper
 tū est. De corde hætenus, ad reliqua sermo uertatur.

Aristo/
 manes
 Messeni⁹

• IECVR •

IECVR infra transuersum septū est in parte de
 xtra sub præcordijs ab ipso trāsuerso incipiēs
 septo, gibbū (ut ait Corneli⁹) ab exteriori par
 te, ab interiori uero concauū & uentriculo infi

Iecur.

dens, in quatuor fibras diuiditur. Sic em̄ uocantur cuiusq; Fibra.
 uisceris extrema fimbriata, ut dictū est. Nā fibras cordis di
 ci, eas pinnas a dextra & sinistra circa latiorē partē penden
 dis.

tes adeo notū est, ut repetere sit quodāmodo uitiū. Iecur cō
 nectitur cordi, per uenas quæ sanguini alimenta iocinori
 præstant, & hæc eadē ab ipso iecore distribuuntur in uenas
 unde colorē accipit. habet em̄ iecur sanguinis cōcreti colorē.
 & in eo amoris est sedes, ut tradunt sapientes. quorū autori
 In iocino
 re sedes
 amoris.
 Titij fa
 bula un
 de?

tate cōmoti diuini uates, finxere Titū illū qui Latonam de
 stupro appellauit, apud inferos iocinore, hoc est ea qua pec
 cauerat parte, puniri, Vnde Vergilius in sexto Aeneidos,
 Necnon & Tition terræ omnipotentis alumnum
 Cernere erat, per tota nouem cui iugera corpus
 Porrigitur, rostroq; immanis uulneratur obunco
 Immortale iecur tundens, fœcundaq; pœnis
 Viscera, rimaturq; epulis, habitatq; sub alto

t 2 Pectore,